

Коренюк П.І.

*д.е.н., професор,
завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування,
Дніпровський державний технічний університет*

Korenyuk Petro

Dnipro State Technical University

Усикова О.М.

*д.е.н., доцент,
в.о. директора навчально-наукового інституту економіки та управління,
Миколаївський національний аграрний університет*

Usykova Olena

Mykolaiv National Agrarian University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6734-5757>

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ДЛЯ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

ANALYSIS OF INFORMATION SUPPORT FOR FINANCIAL CONTROL FOR PRIVATE ENTERPRISES AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Анотація. У статті визначено сутність проблеми пошуку оптимальних інноваційних шляхів підвищення ефективності контролю, методів удосконалення організації процесу фінансового контролю на різних видах підприємств України. Завданням розвитку фінансового контролю є впровадження такого механізму, який би допомагав уникнути в діяльності підприємства різноманітних зловживань та порушень, а також інших видів приховування інформації, особливо тієї, що стосується фінансових потоків підприємства. Фінансовий контроль на підприємстві – це важлива функція управління фінансами. З одного боку, він є засобом поєднання функцій фінансового планування і прогнозування, фінансового обліку та статистики, з іншого – передумовою здійснення функцій фінансового аналізу та регулювання. Це дає змогу фінансовому контролю відігравати інтегративну роль, недооцінка якої значно знижує ефективність управління фінансами. Сутність фінансового контролю як методу управління та як поняття зводиться до процесу вивчення, порівняння, виявлення, фіксації проблем змісту і відображення в обліку господарських операцій та вжиття заходів для їх вирішення, усунення порушень, попе-

редження у подальшому. Необхідно відзначити, що фінансовий контроль потрібно розглядати як систему, якою є контролюючі суб'єкти, підконтрольні об'єкти та контрольні дії.

Ключові слова: фінансовий аналіз, фінансовий контроль, фінансове планування, фінансовий облік, управління фінансами, фінансовий контролінг.

Постановка проблеми. Актуальність пошуків шляхів удосконалення фінансового контролю полягає у необхідності впровадження більш ефективних інструментів управління, які б відповідали новим вимогам ринкової ситуації та особливостям законодавчої бази. Завданням розвитку фінансового контролю є впровадження такого механізму, який би допомагав уникнути в діяльності підприємства різноманітних зловживань та порушень, а також інших видів приховування інформації, особливо тієї, що стосується фінансових потоків підприємства, а також покращення методики контролю за первинними показниками в масштабі здійснення господарської операції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку та пошуку методів ефективного контролю розглядалося багатьма вченими, такими як Д. Ірвін, М.А. Поукок, А.Х. Тейлор, Д. Хан, В.В. Бурцев, І.А. Белобжецький, В.М. Родіонова, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, Є.В. Калюга та інші. Ці вчені розглядали питання щодо практики та теорії фінансового контролю на підприємствах України, а також класифікації його об'єкта, видів, форм та підрозділів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Склад системи інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, її глибина визначаються галузевими особливостями діяльності підприємств, їхньою організаційно-правовою формою функціонування, обсягом та ступенем диверсифікації фінансової діяльності та низкою інших умов.

Отже, конкретні показники системи інформаційного забезпечення формуються за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел інформації. У розрізі кожної з цих груп джерел уся сукупність показників, які включаються в інформаційну систему фінансового менеджменту, підлягає попередній класифікації. Запровадження на підприємстві системи фінансового контролінгу дасть змогу істотно підвищити ефективність усього процесу управління його фінансовою діяльністю.

Мета статті. Метою цієї роботи є дослідження і пошук методів удосконалення організації процесу фінансового контролю на різних видах підприємств України та покращення методики контролю за первинними показниками в масштабі здійснення господарської операції.

Виклад основного матеріалу. У складі механізму фінансового менеджменту важливе місце належить системам і методам внутрішнього фінансового контролю. Внутрішній фінансовий контроль являє собою організований самим підприємством процес перевірки виконання і забезпечення реалізації управлінських рішень у сфері управління фінансами підприємства з метою досягнення стратегічних цілей і попередження кризових ситуацій, які можуть призвести до банкрутства.

У практиці країн із розвинутою ринковою економікою поширення набула прогресивна комплексна система внутрішнього контролю, що застосовується у великих компаніях із розгалуженою мережею або в холдингових компаніях, яка називається «контролінг».

Сьогодні система контролінгу поступово починає впроваджуватися і на вітчизняних підприємствах. У загальній системі контролінгу виділяється один із основних його блоків – фінансовий контролінг.

Фінансовий контролінг являє собою контролюючу систему, яка забезпечує концентрацію контрольних дій за основними напрямками фінансової діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних показників від прогнозних (планових) та чинників, що зумовили ці відхилення, і прийняття управлінських рішень із нормалізації процесу управління фінансами підприємства.

Впровадження на підприємстві системи фінансового контролінгу дає змогу значно підвищити ефективність усього процесу управління його фінансовою діяльністю.

Поширеною є думка про те, що частка власного капіталу у загальній сумі джерел довгострокового фінансування може бути досить великою, при цьому нижня межа визначена на рівні 0,6 (60%). Як показує практика, за більш низького рівня цього показника рентабельність власного капіталу не буде відповідати визнаним оптимальним значенням. А чим вища у підприємства частка власного капіталу, тим із більшою готовністю кредитори вкладають у нього свої кошти. Величину показників фінансової стійкості підприємства формують багато факторів: стадія життєвого циклу підприємства, сфера його діяльності, структура джерел засобів, оборотність оборотного капіталу і всіх активів. Тому за допомогою тільки коефіцієнтного підходу визначити ступінь фінансової стійкості підприємств досить проблематично, для повноти картини частіше додатково користуються іншими методами.

Таким чином, коефіцієнтний підхід до визначення фінансової стійкості доповнюється агрегатним, сутність якого – у аналізі взаємозв'язку між активом та пасивом балансу.

Такий підхід дає змогу визначити типи поточної фінансової стійкості підприємства.

Поточний фінансовий контроль є органічною частиною процесу оперативного фінансового управління і регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ, галузей економіки. Він здійснюється під час фінансово-господарських операцій, тому охоплює короткі проміжки часу. Спираючись на дані первинних документів оперативного і бухгалтерського обліку та інвентаризацій, поточний контроль дає змогу регулювати фінансові ситуації, що швидко змінюються, запобігати збиткам і втратам. Він має систематичний характер і справляє найбільший вплив на процес формування та використання фінансових ресурсів. Здійснюється працівниками служби обліку у процесі проведення тих чи інших фінансових операцій; забезпечує режим економії у використанні коштів, мобілізує внутрішні резерви.

Якщо кінцевий результат фінансової господарської діяльності підприємства характеризується прибутком або збитком, то ефективність його господарювання визначається показниками рентабельності чи збитковості, які розраховуються у відсотковому співвідношенні.

Особливо важливим методом оптимізації контрольної системи підприємства є бюджетний контроль, який забезпечує своєчасне виявлення відхилень фактичних показників від запланованих, їх причини та забезпечує відповідну реакцію на них. Результати здійснення такого контролю повинні відображатися у щоденних, тижневих, декадних, місячних і квартальних контрольних звітах.

Також варто зазначити, що в умовах сучасної ринкової економіки держава має контролювати не лише господарську діяльність суб'єктів підприємництва, як це звикли робити за командно-адміністративної економіки, а й дотримання ними встановлених державою в інтересах суспільства норм, правил мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів. Тобто контрольні дії держави повинні здійснюватися на основі партнерських відносин [6, ст. 248]. Важливою проблемою здійснення контролю є низький відсоток повернення бюджетних коштів за результатами проведених ревізій та переві-

рок. У зв'язку з цим необхідно вжити низки заходів із підвищення рівня результативності контрольних заходів, спрямованих на уточнення відповідальності державних посадових осіб за порушення вимог закону про виконання бюджетів та позабюджетних фондів та про розпорядження державною власністю.

Для удосконалення фінансового контролю необхідно:

- впровадити удосконалення діяльності органів державного сектору;

- раціонально використовувати державні ресурси;

- забезпечити формування дієвої системи державного фінансового контролю. Контроль легше здійснювати за наслідками операції, а не за її рухом, тому що іноді контролеру дуже складно простежити рух усіх операцій. Це підтверджується третім законом інформаційної динаміки, суть якого полягає в тому, що навмисні перекручення інформації виявляються тільки за їхніми наслідками. Цілями антикризової стратегії підприємства повинні бути:

- забезпечення ліквідності і платоспроможності підприємства на підставі оптимального поєднання власних і залучених джерел засобів;

- отримання прибутку і забезпечення відповідного рівня рентабельності, достатнього для задоволення всіх своїх потреб під час здійснення основної, інвестиційної і фінансової діяльності.

Важлива роль у процесі антикризового фінансового управління належить державі, яка повинна проголосити, що її головною метою є макроекономічне регулювання і боротьба з інфляцією на основі підтримки національного виробництва.

Тому необхідно:

- розробити систему економічних і фінансових показників на всіх рівнях, а також підтримки базових галузей економіки;

- створити умови, що забезпечують підприємствам можливість заробити практично відсутні в них власні оборотні засоби;

- впровадити економічні заходи, що розширюють можливість підприємств із використання залучених засобів, для цього необхідно понижувати облікову ставку НБУ до світового

рівня, ввести державну гарантію за деякими кредитами для окремих підприємств;

- вжити ефективних заходів щодо різкого скорочення неплатежів із залученням таких ринкових інструментів, як комерційний кредит, вексель, чек;

- змінити податкову політику, спрямувавши її на стимулювання виробництва та інвестицій;

- визначити ступінь ліквідності і платоспроможності підприємства; спрямувати митну політику на захист національного виробника і конкурентноздатних товарів.

Вибір стратегії попередження банкрутства й ефективність заходів підприємств із залучення ринкових механізмів залежать від системи управління фінансами на підприємстві.

Ключовим напрямом удосконалення державного фінансового контролю як найважливішої складової частини фінансового контролю в Україні та підвищення його ефективності є прийняття єдиної концепції державного фінансового контролю в Україні, яка повинна встановити єдині методологічні та правові засади здійснення державного фінансового контролю в країні та визначити систему органів, які здійснюють контроль, а також механізм їхньої взаємодії. Підвищення ефективності контролю полягає не лише в його своєчасності, але й у повноті операцій і процесів, розробленні внутрішніх стандартів контролю на підприємстві.

Деякі менеджери прагнуть взяти до уваги всю інформацію, що доходить до них. У своїй повсякденній роботі, приймаючи рішення, вони спочатку запитують, яка інформація доступна, і тільки потім – яка інформація стосується справи. Комп'ютери і телекомунікації сприяють цьому процесу. Тим самим обсяг релевантної інформації зменшується, а обсяг тієї, що плутає, зростає. Остання взагалі може паралізувати роботу менеджера, тому йому слід насамперед концентрувати увагу на релевантній інформації і лише після цього аналізувати всю доступну. Основна складність полягає в тому, яку інформацію вважати релевантною. Останнє визначається знаннями менеджера про природу проблем, які стоять перед ним, тим, яких теорій він дотримується. Якщо менеджер погано

розбирається у сфері, де він працює, йому буде потрібна більша кількість інформації. Чим більше менеджер буде знати систему, в якій він працює, тим ретельніше він буде добирати інформацію. Це означає, що хоча система, створена спеціалістом за системним аналізом (наприклад, система розрахунку заробітної плати), може бути досить простою, але активна участь самого менеджера в її розробленні необхідна.

В управлінській практиці питанню забезпечення інформаційних потреб менеджерів не завжди приділяється належна увага. Це значною мірою пояснюється складністю проблеми формалізації процедури інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. Чим вища посада менеджера, тим складніше завдання системного забезпечення його управлінською інформацією, тому що розширюється коло напрямів, які має бути охоплено інформаційним забезпеченням, ускладнюється завдання її інтеграції, виникає необхідність враховувати особисті особливості споживача інформації тощо. Від фахівця, який буде виконувати це завдання, вимагається знання не лише можливостей обчислювальної техніки, математичного забезпечення, загальних основ теорії управління, особливостей конкретного виробництва, а й особистих рис відповідних менеджерів, стилю та методів їхньої роботи, вміння налагодити з ними контакти.

Суть антикризового управління фінансами полягає в постійному відстеженні проявів можливого банкрутства та прийнятті комплексу адекватних фінансовому становищу заходів. Цілями антикризової стратегії є забезпечення ліквідності підприємства, збереження платоспроможності на всіх етапах його функціонування і розвитку. Антикризове управління фінансами має бути складовим елементом фінансової стратегії будь-якого підприємства. Це передбачає постійний моніторинг ринку і становища підприємства на ньому, аналіз ступеня його фінансової стійкості, стану справ у контрагентів. Особливу увагу рекомендується приділяти управлінню оборотними засобами, руху готівки. Потрібна також політика зниження рентабельності.

Нині є багато розроблених моделей та методик прогнозування банкрутства підприємств: Альтмана, Спрінгейта, Бівера, Таффлера, Тішоу, Ліса тощо. Основним недоліком цих підходів є те, що вони не можуть бути універсальними, оскільки розроблялися на базі підприємств інших країн, наявні протиріччя у побудові фінансової звітності тощо. Тому в процесі дослідження будуть застосовуватися 4-факторна Іркутська державна економічна модель, яка найбільш наближена до особливостей функціонування українських підприємств, та відома дискримінантна модель інтегрального стану Терещенка, що була розроблена з урахуванням особливостей економіки. У світі, що характеризується глобалізацією, посиленням конкуренції та життєвим циклом продуктів, що швидко скорочується, гнучкість є однією з найважливіших якостей для досягнення успіху в бізнесі. Темп змін у діловому середовищі збільшується, особливо якщо йдеться про технологічні зміни. Ступінь пристосованості і гнучкості залежить від здатності як окремих людей, так і цілих організацій накопичувати, обробляти інформацію, а також навчатися на її основі. У такому оточенні тільки ті організації, які навчаються найбільш швидко, здатні вижити і переграти своїх конкурентів.

Управління сучасними підприємствами зіштовхується з багатьма проблемами. Низка проблем пов'язані зі швидкими змінами в інформаційному середовищі підприємств. Найбільш істотні зміни відбуваються в законодавчій, податковій сферах.

Нав'язлива політика владних структур України щодо застосування інформаційних систем та подальша неефективність використання інформаційних систем призвели до несприйняття багатьма колишніми працівниками сфери менеджменту проблем впровадження інформаційних технологій.

Подальший розвиток системи, зорієнтований на створення гнучкої технології збору й обробки інформації, реалізація комплексної системи розподіленої обробки даних в окремому фінансовому органі дають змогу закласти основу побудови інтегрованої системи обробки інформації. Завдяки застосуванню методів багатофакторного моделювання, мі-

жгалузевого балансу, оптимізаційних методів, які не можна використати в традиційних умовах планування без застосування ЕОМ, роботу фінансових органів буде перебудовано в напрямі подальшого поглиблення комплексних аналітичних розробок та економічної обґрунтованості рішень, що приймаються.

Отже, впровадження внутрішнього контролю на підприємствах, що відповідає сучасним вимогам облікової і контрольної науки, дасть змогу забезпечити ефективне функціонування, стійкість і розвиток підприємства в умовах конкуренції, зберегти й ефективно використати активи і потенціали, своєчасно виявити і зменшити фінансові, господарські ризики, організувати більш злагоджену роботу підрозділів.

Використання нових інформаційних технологій повинно стати чинником удосконалення ефективності державного фінансового контролю. Інформатизація діяльності органів державної влади та державного фінансового контролю на основі передових технологій відкриває перспективи підвищення ефективності використання державних ресурсів. З появою нових інформаційних технологій стане можливим повною мірою забезпечити відкритість бюджетів усіх рівнів, можливість у реальному масштабі часу контролювати витрати і доходи кожного одержувача бюджетних коштів. Наявність оперативної інформації про фінансово-господарську діяльність усіх учасників бюджетного процесу сприятиме попередженню порушень фінансово-господарської діяльності. Для формування єдиного інформаційного простору необхідна інформаційна сумісність результатів діяльності контрольних органів, автоматизація обліку контрольних заходів та забезпечення обміну відповідною інформацією між контрольними органами тощо. Запропоновано методику контролю за первинними показниками діяльності підприємства, яку можна назвати стратегією пошуку об'єкта в інформаційному середовищі. Надзвичайно важливою умовою удосконалення шляхів фінансового контролю є розроблення і затвердження державних стандартів, які би врегульовували здійснення фінансового контролю у різних секторах економіки.

Висновки і пропозиції. З усього цього можна дійти висновку, що, по-перше, проблема інформаційного забезпечення полягає у відсутності єдиного комплексного системного підходу до інформаційного потоку, тобто відсутня єдина інформаційна система на підприємстві. Це приводить до тих наслідків, які були розглянуті в попередніх розділах.

Удосконалення програмного забезпечення фінансового контролю можливе шляхом підвищення результативності внутрішньої автоматизації та запровадження електронного документообігу. При цьому забезпечується розвиток контрольних програм чи інших сфер управління на основі створення та підтримки єдиного стандарту обміну інформації на національному рівні.

Анотація. В статті определена сутність проблеми поиска оптимальных инновационных путей повышения эффективности контроля, методов совершенствования организации процесса финансового контроля на различных видах предприятий Украины. Задачей развития финансового контроля является внедрение такого механизма, который бы помогал избежать в деятельности предприятия различных злоупотреблений и нарушений, а также других видов сокрытия информации, особенно той, которая касается финансовых потоков предприятия. Финансовый контроль на предприятии – это важная функция управления финансами. С одной стороны, он является средством сочетания функций финансового планирования и прогнозирования, финансового учета и статистики, с другой – предпосылкой осуществления функций финансового анализа и регулирования. Это позволяет финансовому контролю играть интегрирующую роль, недооценка которой значительно снижает эффективность управления финансами. Сущность финансового контроля как метода управления и как понятия сводится к процессу изучения, сравнения, выявления, фиксации проблем содержания и отражения в учете хозяйственных операций и принятия мер для их решения, устранения нарушений, предупреждения в дальнейшем. Необходимо отметить, что финансовый контроль необходимо рассматривать как систему, которой являются контролируемые субъекты, подконтрольные объекты и контрольные действия.

Ключевые слова: финансовый анализ, финансовый контроль, финансовое планирование, финансовый учет, управление финансами, финансовый контроллинг.

Summary. The article defines the essence of the problem – the search for optimal innovative ways of improving the effectiveness of control, the search for methods of improving the organization of the process of financial control in different types of enterprises in Ukraine. The objective of the development of financial control is to introduce such a mechanism that would help to avoid various abuses and violations of the enterprise, as well as other types of information concealment, especially the one concerning the financial flows of the enterprise. Financial control at the enterprise is an important function of financial management. On the one hand, it is a means of combining the functions of financial planning and forecasting, financial accounting and statistics, and on the other, a prerequisite for the implementation of the functions of financial analysis and regulation. This allows financial control to play an integrative role, the underestimation of which significantly reduces the effectiveness of financial management. The essence of financial control as a management method and as a concept is reduced to the process of studying, comparing, identifying, fixing problems of content and reflecting in accounting business transactions and taking measures to solve them, eliminate violations, prevent further. It should be noted that financial control should be considered as a system that has controlling entities, controlled entities and controlling actions. The urgency of finding ways to improve financial control is the need to introduce more effective management tools that meet the new requirements of the market situation and the particularities of the legislative framework. The objective of the development of financial control is to introduce such a mechanism that would help to avoid various abuses and violations of the enterprise, as well as other types of information concealment, especially regarding the financial flows of the enterprise, as well as improving the method of control over the primary indicators in the scale of the business transaction.

Keywords: financial analysis, financial control, financial planning, financial accounting, financial management, financial controlling.

Література:

1. Закраєвська Т.Н. Концептуалізація державного фінансового контролю в Україні. Вісник ЧТЕІ. 2016. № 2. С. 247–255
2. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. М.: «Финансы и статистика», 2018.
3. Колодій С. Ю. Децентралізація бюджетної системи та економічне зростання. Фінанси України. 2018. № 3. С. 63–68.
4. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. К.: Кондор, 2017. 298 с.

References:

1. Zakraievskaya T.N. (2016) Kontseptualizatsiia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini [Conceptualization of public financial control in Ukraine]. Visnyk ChTEI. no. 2, pp. 247–255.
2. Kovalev V.V. (2018) Vvedeniye v fynansovyi menedzhment [Introduction to financial management]. M.: «Finansy y statystyka». (in Russian)
3. Kolodii S.Yu. (2018) Detsentralizatsiia biudzhethnoi systemy ta ekonomichne zrostannia [Budget system decentralization and economic growth]. Finansy Ukrainy. no. 3, pp. 63–68.
4. Petlenko Yu.V. (2017) Finansovyi menedzhment [Financial management]. K.: Kondor. (in Ukrainian)